

Eva Dudáková

ORCID: 0009-0006-3034-456X

Univerzita Mateja Bela
Banská Bystrica, Slovenská republika

Umelecké zobrazovanie emócií mužských protagonistov v románoch Vandy Rozenbergovej *Spoločný nočný mier* a *Muž z jamy a deti z lásky*¹

doi.org/10.34739/clit.2025.19.09

Representation of male emotionality in Vanda Rozenbergová's novels
Common Night Peace and *Man out of Pit, Children of Love*

Abstract: This paper examines the representation of the male protagonists' emotionality in Vanda Rozenbergová's novels *Common Night Peace* (2020) and *Man in Depression, Children in Love* (2017). The conceptual framework of the paper rests on the literary character analysis based on the exploration of the mimetic and thematic dimensions of the literary character. The analysis concentrates on delineating various forms of escapism as they emerge within the mimetic dimension of character construction. In parallel, it examines the interrelation between narrative space, personal thematics, and masculine emotionality within the thematic dimension of character analysis. Emotionality, implicitly rendered and directed inward, constitutes a central element of these novels; it not only shapes the characterization of male protagonists but also imbues the narrative space with additional layers of meaning.

Keywords: protagonists, emotionality, environment, novels, Vanda Rozenbergová, escapism

Literárna teória navrhuje dve rôzne koncepcie, ktoré sa zameriavajú na analýzu postáv naratívnych textov. Jeden z možných prístupov k teoretickej analýze postavy je založený na mimetickom chápaní postavy, ktoré text považuje za napodobnenie skutočného sveta a literárne postavy skúma a posudzuje podľa skutočných osôb reálneho sveta (takáto postava môže byť chápaná ako vrchol ľadovca, podľa vrcholu ktorého odhadujeme hĺbku a povahu toho, čo je skryté, čo nie je prístupné v samotnom texte literárneho diela). Druhý prístup je semiotický, či štruktralistický a text sa tu vníma ako uzatvorený systém s vlastnými pravidlami, kde postavy

¹ Financované Európskou úniou NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V02-00011. Príspevok je výstupom projektu Literárnovedná reflexia súčasného slovenského literárneho vzdelávania (VEGA 1/0099/24).

nereferujú primárne k niečomu, čo sa nachádza za hranicami textu, ale sú funkčnou súčasťou naratívneho sveta a existujú len v jeho rámci².

Na to, že rozdiel medzi chápaním fikčných postáv a skutočných ľudí nemôže byť absolútny, poukazuje kognitívna naratológia, ktorá konštatuje, že v oboch prípadoch používame na pochopenie týchto objektov rovnaké kognitívne rámce, na aktivitu ktorých sa spoliehajú aj autori pri tvorbe literárneho diela. Hranice medzi týmito prístupmi nemôžu byť teda striktné; ak by sme uplatnili štrukturalistický princíp, prišli by sme o dôležité aspekty pragmatiky. Pri zvolení druhej cesty, teda pri čítaní fikčného sveta ako obrazu skutočného sveta, by bolo zas možné stratiť sa v psychologizovaní, v nadinterpretácii, a minúť funkčný, procesom semiózy určený význam jedinečného naratívneho sveta.

S návrhom komplexného poňatia postavy prichádza rétoricky zameraná naratológia (James Phelan). Postava sa podľa neho skladá z troch dimenzií: mimetickej, tematickej a syntetickej. Mimetická dimenzia postavy je založená na spoliehaní sa na čitateľove konkretizačné praktiky, ktoré ho vedú k zjednocovaniu určitých črt postavy (alebo jej správania) so spôsobmi správania skutočných ľudí. Syntetická dimenzia poukazuje na skutočnosť, že postava je umelou konštrukciou a tematická dimenzia referuje k určitej úlohe postavy v naratívnom diele; konanie postavy je vyjadrením určitej témy, slúži v prospech rozprávania³.

Pri skúmaní umeleckého zobrazovania emócií mužských protagonistov vo vybraných románoch V. Rozenbergovej teda budeme vychádzať z prístupu rétoricky zameranej naratológie; vzhľadom na to, že v dielach tejto autorky nie je syntetická dimenzia postáv výrazne prítomná, zameriame sa skôr na analýzu tematickej a mimetickej dimenzie mužských postáv.

V románoch Vandy Rozenbergovej *Muž z jamy a deti z lásky* (2017) a *Spoločný nočný mier* (2020) sa pri modelovaní mužských postáv nachádza výrazná spoločná črta – je ňou zobrazovanie mužov v komplikovaných životných situáciách, ktoré vyvolávajú negatívne emócie. Mužské postavy často nie sú schopné konkrétne intenzívnu emóciu efektívne spracovať a v dlhodobom rámci silné emócie potláčajú. V románe *Muž z jamy a deti z lásky* sa nachádzajú traja mužskí protagonisti – otec a dvaja synovia, ktorých zasahuje smrť manželky a matky. V románe *Spoločný nočný mier* sú viaceré postavy mužov v strednom veku, z ktorých

² T. Kubiček, J. Hrabal, P. A. Bílek, *Naratologie. Strukturální analýza vyprávění*, Slavonice 2013, s. 58-59.

³ *Ibidem*, s. 61-62.

každý prežíva istú krízu súvisiacu väčšinou s partnerskými a rodinnými vzťahmi. Centrom diania je tu sídlisková krčma, mužmi nazývaná príznačne „svätostánok“.

Zdá sa, že všetky, resp. väčšina mužských postáv v daných románoch reaguje pri vyrovnávaní sa s nepriaznivou životnou situáciou podobným spôsobom. Spoločným menovateľom pri správaní sa týchto postáv sa zdá byť podvedomá snaha „ujst“ pred negatívnymi emóciami, ktoré postavy bytostne zasahujú (vzhľadom na to, že problémovosť súvisí so vzťahovou rovinou) a nútia ich zaoberať sa vlastným vnútrom. V tejto časti práce sa preto sústredíme na skúmanie mimetickej dimenzie mužských postáv, pričom sa zameriame na emocionalitu. V súvislosti so spomínanou tendenciou mužských postáv vyhýbať sa vlastnej emocionalite budeme (v rámci skúmania mimetickej dimenzie postáv, teda pri zjednocovaní istých črt, či správania postáv so spôsobmi, akými sa správajú ľudia v aktuálnom svete) svoje úvahy stavať na termíne „escapism“⁴. Tento pojem sa prekladá ako eskapizmus, alebo „únik“. Eskapizmus označuje akt vyhýbania sa alebo ignorovania situácií alebo povinností, ktoré sa javia ako psychicky príliš náročné na spracovanie. Často sa postupne stáva pravidelnou súčasťou života vo forme návyku. V súvislosti s týmto fenoménom sa často spomína teória sebaurčenia, ktorá hovorí, že ľudia majú tri základné psychologické potreby – potrebu autonómie, potrebu kompetencie a potrebu vzťahu. Ak je ohrozené naplnenie nejakej z týchto potrieb, eskapizmus slúži ako psychologický obranný mechanizmus⁵. Pri strese alebo strachu sa človek pomocou tejto zvládacej stratégie dočasne odpútava od vážnych problémov prostredníctvom rozptýlenia. Hoci však táto stratégia ponúka akýsi únik, na druhej strane nerieši stres a úzkosť, ale naopak, zintenzívňuje ich. Ide teda o akési „najľahšie riešenie“ komplexných problémov životnej reality, ktoré je inak nevyhnutné riešiť v dlhšom časovom rámci⁶.

V románe *Spoločný nočný mier* sú zobrazované mužské postavy, ktoré prežívajú rozličné krízy v rámci svojich rodinných vzťahov. Policajt Gabriel odchádza z nefunkčného vzťahu a žije sám, Demeter rovnako opúšťa manželku a dcéru, ktoré sa mu odcudzili, postava nazvaná

⁴ dictionary.cambridge.org/dictionary/english/escapism [dátum prístupu: 10.12.2024].

⁵ *Ibidem*.

⁶ V rámci analýzy mimetickej dimenzie postáv budeme používať niekoľko pojmov zo psychológie, naším cieľom však nie je postavy podrobovať akejkoľvek psychoanalýze; vychádzame z tvrdenia S. Chatmana o psychologických pojmoch v literárnej vede: „postavy ako naratívne konštrukty potrebujú terminológiu, pomocou ktorej ich je možné opisovať“ (Chatman 2008, s. 144).

Ochmolek sa vyrovnáva s pocitom jednotvárnosti života a následne so smrťou manželky. Jediná postava, ktorá žije s rodinou v harmónii, sa objavuje v krčme len sporadicky. Formy eskapizmu sú tu rôzne. Ide zvyčajne o unikanie pred emóciami, ktoré vyvolávajú zlé rodinné a partnerské vzťahy, resp. pred osamelosťou. Ak by sme teda nadviazali na spomínanú teóriu sebaurčenia, v prípade týchto postáv je ohrozená ľudská potreba vzťahu. Mužské postavy unikajú z vlastných domovov do lokálnej krčmy, niektorí z komplikovanej reality unikajú prostredníctvom drog, sledovania športu, iní prostredníctvom užívania alkoholu alebo antidepressív. Táto reakcia na ohrozenie potreby vzťahu súvisí však v tomto prípade aj s tou časťou ľudskej prirodzenosti, o ktorej píše Tvetztan Todorov vo svojej knihe *Spoločný život* (1998): „Potreba, aby si nás niekto všimal, nie je iba jednou z ľudských motivácií: je to základ ľudských potrieb.“⁷ alebo na inom mieste: „Najsilnejšie motívy ľudského konania sa nenazývajú slasť, záujem, žiadostivosť, ale túžba po sláve a uznaní, hanba a pocit viny, obavy z nedostatku úcty, potreba uznania, dovolávanie sa pohľadu iného...“⁸. Nevyhnutnosť vzťahu pre človeka, úzko súvisiacu s potrebou uznania zdôrazňuje aj Umberto Eco:

...ten druhý je v nás samotných... Je to práve ten druhý, jeho pohľad, čo nás definuje a čo nás formuje. Tak ako nemôžeme žiť bez jedla a bez spánku, nemôžeme ani pochopiť, kto sme, bez pohľadu a bez odpovede druhého. [...] Mohli by sme umrieť alebo zošalieť, keby sme žili v spoločenstve, v ktorom by sa všetci dohodli, že na nás nikdy ani nepozrú a budú sa správať, ako keby sme ani nejestvovali⁹.

V súvislosti s mužskými postavami v románe *Prosím uviesť kurzívou* je teda nevyhnutné poznamenať, že ich stála prítomnosť v krčme nie je len formou eskapizmu; toto správanie je motivované aj potrebou uznania:

...Toto je iba krčma. Náš svätostánok. Naša radosť. Niekedy treba sám seba povedať: drž hubu. Aj ja si každé ráno hovorím, ako to natriem svojim príbuzným, ľuďom v tomto meste, ukážem celej ulici, kto som, celému svetu... ale hneď ďalší deň preležím v posteli a tisícročný život, čo bol predo mnou, zmizne. Je vo mne len pomaly zjedená konzerva lančmítu s jedným rožkom¹⁰.

⁷ T. Todorov, *Spoločný život*, Bratislava 1998, s. 26.

⁸ *Ibidem*, s. 31.

⁹ U. Eco, *Päť úvah o morálke*, Bratislava 2004, s. 71.

¹⁰ V. Rozenbergová, *Spoločný nočný mier*, Bratislava 2020, s. 10-11.

V románe *Muž z jamy a deti z lásky* sme pri analýze mužských postáv identifikovali tri rôzne formy eskapizmu, ktorými postavy reagujú na ohrozenie potreby vzťahu a „uľahčujú“ si náročnú životnú situáciu, ktorá nastala po smrti manželky a matky rodiny. Na postavu otca odkazuje už samotný názov románu; on je tým „mužom z jamy“: celé dni sedí na gauči, do ktorého za dlhý čas doslova vysedel priehlbínu („jamu“) a hrá počítačové hry. Eskapizmus tu teda nadobúda formu závislosti na počítačových hrách. Najstarší syn Peter zas nachádza akési útočisko v prehnanej práci a starostlivosti o druhých (jeho meno tu má charakterizačnú funkciu: Peter – skala¹¹), je pevným bodom, ktorý rodine nahrádza otca, avšak jeho správanie vykazuje charakteristiky diagnózy nazývanej „syndróm pomocníka“, ktorá sa prejavuje neustálym obetovaním sa pre dobro druhých a vyhýbaniu sa reflexii na vlastné prežívanie¹². Vďaka pomoci druhým osoba získava od druhých uznanie a nadobúda pocit morálnej autority:

Vymením dvere na šope a vyveziem odpad, čo zostal z jesene, niekoľko hnilých dosák a igelit z pareniska. Celý tento môj život je tu akoby odjakživa. Nemám len jedno zamestnanie. Kam sa pozriem, všetko je na mne. [...] Nie je to jednoduché, dočerta, celý tento život, čo je teraz na mne, dobré vzdelanie pre sestru a brata, dobré vychovanie, dobré prostredie... ach, ako mi len pije krv táto hnusná kuchyňa!¹³

Kompenzačné správanie postavy Petra, spôsob, akým zakrýva svoju frustráciu, by sa dal označiť (ak by sme znova využili terminológiu T. Todorova) aj termínom „paliatívum“ (A. Adler v tejto súvislosti hovorí o kompenzáciách, aké si vytvárame na maskovanie svojho pocitu menejcennosti, J.-P. Sartre o „balzame“, S. Freud používa obrazné pomenovanie „sedatíva“). V každom z prípadov ide o mechanizmus, ktorý je obrátený smerom navonok a usmerňuje ľudský vzťah s inými bytosťami: „Paliatíva okamžite zmiernia frustráciu; ale po čase sa ukážu ako škodlivé. Preto, lebo nie sú namierené na pôvod choroby [...] zanechávajú nepríjemné následky“¹⁴.

¹¹ <https://krstnemeny.eu/peter-povod-a-vyznam-mena/> [dátum prístupu: 10.12.2024].

¹² <https://greater.com/en/helper-syndrome/> [dátum prístupu: 10.12.2024].

¹³ V. Rozenbergová, *Muž z jamy a deti z lásky*, Bratislava 2017, s. 136.

¹⁴ T. Todorov, *Spoločný život*, Bratislava 1998, s. 111.

Najmladší člen rodiny, chlapec Cabrera, únik nachádza v tvorení filmov a hre. Dôležitou črtou postavy Cabreru je aj to, že sa vedome, až úzkostne vyhýba všetkým negatívnym správam zo sveta (toto správanie zas nápadne pripomína obranný mechanizmus označovaný v psychológii ako „popretie”)¹⁵ a venuje sa len kreatívnej činnosti.

Cabrera sa vyhýba správam zo sveta. Zakázal sám sebe zdržiavať sa v blízkosti dospelých, ak sa bavia o politike, o vojnách, o peniazoch, vraždách, klamstvách, jednoducho o svete. [...] Cabrera sa ukryl vo svojej izbe. Celé dni štylizoval panáčikov z lega do najrôznejších situácií a fotografoval ich mobilom¹⁶.

Po analýze mimetickej dimenzie mužských postáv môžeme konštatovať, že autorka v tomto románe prostredníctvom mužských postáv zobrazuje tri rôzne formy eskapizmu – prílišnú pasivitu, prehnanú, zahlcujúcu aktivitu a prehnanú kreativitu, ktorými postavy vytesňujú vlastné negatívne emócie. Mužské postavy sa v oboch románoch ukazujú byť veľmi citlivé; sú zraniteľné až do tej miery, že ich vlastná emocionalita potláča racionálnu a prevládne prvoplánové uchyľovanie sa k jednoduchým riešeniam.

V nasledujúcej časti práce sa sústredíme na analýzu tematickej dimenzie mužských postáv, teda na skúmanie konania postavy, ktoré je vyjadrením určitej témy a slúži v prospech rozprávania, pričom sa zameriame najmä na prepojenie naratívneho priestoru s personálnou témou a mužskou emocionalitou.

Literárny vedec A. Bílek v súvislosti s priestorom v literatúre píše, že naratívny priestor má svoje funkčné určenie a toto určenie je zdrojom výberu elementov, z ktorých je zložený. Naratívny priestor preto nie je východiskom cesty ku konkretizácii priestoru vo vzťahu k aktuálnemu svetu, ale upevňuje významovú identitu textu, lebo je východiskom cesty k naratívne svetu, k jeho organizácii a štrukturalizácii. Výstavba naratívneho sveta je tak výsledkom výstavby významu a v tomto zmysle sa stáva interpretačným kľúčom¹⁷. V románe *Muž z jamy a deti z lásky* aspekt priestoru úzko súvisí so spomínanými troma rôznymi stratégiami

¹⁵ www.verywellmind.com/denial-as-a-defense-mechanism-5114461 [dátum prístupu: 10.12.2024].

¹⁶ *Ibidem*, s. 95-96.

¹⁷ T. Kubíček, J. Hrabal, P. A. Bílek, *Naratologie. Strukturální analýza vyprávění*, Slavonice 2013, s. 79.

eskapizmu. Pri analýze funkcie priestoru zobrazeného v diele sa budeme opierať o východiská formulované literárnym vedcom Jurijom Lotmanom v diele *Štruktúra umeleckého textu* (1990). Lotman poukazuje na to, že uzavretý priestor, ktorý sa v textoch interpretuje v podobe rozličných každodenných priestorových obrazov, ako sú „domy, mestá vlasti“, s príznakmi ako „bezpečný, srdečný, rodný“ je zvyčajne postavený oproti otvorenému vonkajšiemu priestoru a jeho príznakom „cudzie, nepriateľské, chladné“¹⁸. Lotman ilustruje toto priestorové rozdelenie na diele Nikola Vasiljeviča Gogoľa *Prosím uviesť kurzívou*, kde napríklad aj brechot psov, škripanie dverí, protiklad domáceho tepla a vonkajšieho chladu, alebo aj arkáda, ktorá obkolesuje dom, tvorí pásмо neprístupné nepriateľským vonkajším silám. Poukazuje však aj na možnosť opačného modelovania priestoru. V diele Taras Bulba napríklad nebezpečenstvo paradoxne pochádza z vnútorného, zatvoreného, ohraničeného sveta. Týmto ohraničeným svetom býva dom, resp. domov v ktorom možno spohodlnieť alebo (ak by sme použili rétoriku daného obdobia) „stať sa babou“. Samotná bezpečnosť vnútorného sveta skrýva teda v sebe hrozbu, môže hrdinu zväbiť, pomýliť, pripútať na jedno miesto¹⁹. Tento postup využíva v súvislosti s modelovaním postavy otca aj V. Rozenbergová. Priestor obývačky, zvyčajne určenej na oddych, regeneráciu a budovanie vzťahov tu posúva do negatívnej roviny, je to priestor, kde sa ohraničenosť stáva nebezpečnou, deštruktívnou, prehnane unikanie do vlastného sveta od emócií tu znamená úpadok, čo je metaforicky vyjadrené aj motívom jamy v gauči, ktorú vysedel otec a do ktorej sa takpovediac „prepadá“.

Zaujímavý je v tejto súvislosti aj priestor kuchyne, ktorá zas súvisí s postavou Petra. Jeho prehnané úsilie a aktivita pre dobro rodiny, ktorá je rovnako formou eskapizmu, totiž vrcholí snahou o rekonštrukciu tejto miestnosti. Jeho aktivita je obmedzená na bezpečný priestor rovnako, ako otcovo sedenie a hranie hier. Táto postava však dokáže situáciu mužského eskapizmu vyriešiť, keď po dňoch tvrdej práce prichádza na to, že výsledok, ku ktorému sa blíži, nie je tým, čo pomáha situácii ich rodiny. Peter organizuje rodinnú cestu do Fínska; namiesto skostnatelej snahy o dokonalosť, teda o kontrolu, preberá novú životnú filozofiu, založenú na snahe o spontánnosť, autentickosť, pričom primárne sa snaží o budovanie vzťahov. Dôležitým motívom je tu motív cesty, ktorý poukazuje na

¹⁸ J.M. Lotman, *Štruktúra umeleckého textu*, Bratislava 1990, s. 261.

¹⁹ *Ibidem*, s. 262-263.

spomínajú dôležitosť opustenia bezpečného priestoru. Riešením problému eskapizmu, zvládacej stratégie, ktorou sa emócie potláčajú, je teda v tomto románe pohyb, metaforicky vyjadrený motívom cesty, implicitne naznačujúci pohyb k ostatným, k najbližším ľuďom:

No po udalostiach, ktoré nás stihajú, my, zdanlivo nelogicky, bežíme čo najďalej od slnka, máme šťastie. Máme veľké šťastie. [...] Periférnym zrakom cítim, že otec sa neďáva na polárnu žiaru. Dáva sa na mňa²⁰.

Ako protiklad tvorivosti najmladšej postavy, ktorá je tiež formou eskapizmu, sa tu teda ukazuje byť tvorivosť pre dobro tých druhých. Ako píše Lotman:

Proti všetkým formám nehybnosti stojí tvorivosť. Tvorivosť oslobodzuje svet z otroctva predurčenosti, je zdrojom slobody. V tejto súvislosti vzniká aj zvláštny pojem harmónie. Harmónia nie je ideálnym súladom už hotových foriem, ale vytváranie nových, lepších súladov²¹.

Motív cesty teda v tomto románe funguje ako priestor na vytvorenie harmonickejších vzťahov, resp. „lepších súladov“ v rámci rodiny. Ak by sme aspekt priestoru v tomto románe uviedli do vzťahu medzi osnovou a postavou, vychádzajúc z kategorizácie typov prostredia podľa Róberta Lindella²² a prihliadnúc na Lotmanovo uvažovanie o priestore, dalo by sa tvrdiť, že priestory obývačky a kuchyne spadajú do kategórie ironických priestorov²³, ktoré tvoria rozpor s rozpoložením postáv (priestory obývačky a kuchyne, konotujúce zvyčajne pohodu a pokoj, tu v konečnom dôsledku privádzajú znásobenú emocionálnu nepohodu postáv, utekajúcich od svojho prežívania). Priestor cesty, trasy do Fínska, zas predstavuje symbolický priestor²⁴, ktorý sa deju podobá, resp. existuje tu tesný vzťah medzi dejom a týmto priestorom.

Aj keď by sa mohlo zdať, že v kontexte teórií J.M. Lotmana by priestor krčmy v románe *Spoločný nočný mier* bolo možné interpretovať ako priestor, v rámci ktorého dochádza k spohodnieniu a stagnácii, a z ktorého je potrebné sa vymaniť, ak má byť dosiahnutý rast, tento

²⁰ V. Rozenbergová, *Muž z jamy a deti z lásky*, Bratislava 2017, s. 215.

²¹ J. M. Lotman, *Štruktúra umeleckého textu*, Bratislava 1990, s. 258.

²² S. Chatman, *Příběh a diskurs. Narativní struktura v literatuře a filmu*, Brno 2008, s. 146.

²³ *Ibidem*, s. 149.

²⁴ *Ibidem*.

priestor sa tu paradoxne vo významovom kontexte knihy spája s príznammi „bezpečný, srdečný“²⁵, ktoré sú podľa J.M. Lotmana tradičné pre interiérové priestory; funguje ako útočisko, kde mužské postavy cítia solidaritu a nachádzajú pochopenie v prevažne mužskom kolektíve: „Aj tak sa však vo svätostánku cíti najlepšie na svete, sú tu Ochmolek a Gabriel, jeho rovesníci, jeho priatelia“²⁶. Prihliadnuc na vyššie spomínanú kategorizáciu prostredia v naratíve by teda nešlo o ironické prostredie (hoci rovnako ako v prípade prostredia obývačky a kuchyne ide o únik mužských postáv pred negatívnymi emóciami), ale o prostredie symbolické, kde postavy síce na jednej strane od svojich emócií unikajú, avšak toto unikanie nesmeruje k deštrukcii, ale je svojím spôsobom súhlasom, prijatím svojich životných obmedzení (súvisiacich s ohrozením ľudskej potreby vzťahu a potreby uznania):

Niekedy treba sám sebe povedať: drž hubu. Aj ja si každé ráno hovorím, ako to natriem svojim príbuzným, ľuďom v tomto meste, ukážem celej ulici, kto som, celému svetu... ale hneď ďalší deň preležím v posteli a tisíročný život, čo bol predo mnou, zmizne. Je vo mne len pomaly zjedená konzerva lančmitu s jedným rožkom. Taký som. Vieš to pochopiť?“ veselo capne Klenotníka po ramene²⁷.

Táto forma eskapizmu sa v kontexte diela teda zdá byť smerovaním k tvoreniu nových vzťahov. Nejde teda výlučne o únik k alkoholu, ale autorka tu tematizuje dôležitosť medziludských vzťahov; priestor krčmy funguje ako akýsi bezpečný „medzipriestor“, v rámci ktorého postavy svoje emócie komunikujú v kolektíve mužov s podobnými skúsenosťami a prežívaním. Autorkino zmierlivé modelovanie tohto priestoru poukazuje aj na túto rovinu, ktorou sa uzatvorenie sa do priestoru krčmy odlišuje od individualistického úniku do uzatvoreného priestoru domova. Akcent je na vzájomnú pomoc a pochopenie, dôležitou črtou románu je aj to, že mužské postavy sa zväčša so svojimi pocitmi zverujú skôr iným mužom v tomto priestore ako svojim partnerom doma. Tento priestor funguje ako akási neutrálna zóna:

²⁵ J. M. Lotman, *Štruktúra umeleckého textu*, Bratislava 1990, s. 261.

²⁶ V. Rozenbergová, *Spoločný nočný mier*, Bratislava 2020, s. 21.

²⁷ *Ibidem*, s. 10-11.

Celý vesmírny záujem a Viktorova opatera sa vyše dvadsať rokov sústreďujú na to, aby sa na dvadsiatich piatich metroch štvorcových tohto svätostánku udržali nadpozemský pokoj a svetská úroveň. Nie je cieľom dosiahnuť stav, že by sa tu nikto nikdy nepobil alebo neopil pod obraz boží, no vždy nech je na svete sila, ktorá sem pritiahne tých, čo potrebujú lásku a súcť²⁸.

Na záver môžeme konštatovať, že emocionalita mužských postáv a rôzna reakcia týchto postáv na vlastnú emocionalitu má v kontexte románov V. Rozenbergovej významný podiel nielen na konštituovaní významu daných románov, prípadne charakteristiky postáv, ale aj na zvýznamnení naratívneho priestoru. Rôzne formy úteku od vlastných emócií, ktoré sme identifikovali prostredníctvom analýzy mimetickej dimenzie postáv, sa ukázali ako určujúce pri analýze tematickej dimenzie, ktorú sme skúmali v súvislosti s naratívnym priestorom. Zvýznamnený priestor má ústrednú rolu pri formovaní diskurzívnej roviny diela a tvorí dôležitú črtu autorskej poetiky V. Rozenbergovej. Cesta, resp. priestor cesty, ktorý je symbolickým priestorom a paradoxne vyjadruje východisko z problému eskapizmu v románe *Muž z jamy a deti z lásky*, je tak konkrétnym prejavom Rozenbergovej autorského postupu hry s potenciálnym sentimentálnym klišé a tvorenia ozvláštneného sveta, ktorý otvára hranice čitateľovej skúsenosti s realitou²⁹. Prostredníctvom symbolického priestoru krčmy v románe *Spoločný nočný mier*, ktorý je vykreslený ako neutrálny, autorka modeluje protagonistov ako nejednoznačné entity, čo je postup, ktorý vo svojej tvorbe uplatňuje takmer programovo³⁰.

Literatúra / References

Eco U., *Päť úvah o morálke*. Bratislava 2004.

<https://davincisnotebook.medium.com/the-psychology-of-escapism-why-do-people-choose-to-escape-7379977f075b>.

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/escapism>.

<https://greater.com/en/helper-syndrome/>.

<https://krstnemen.eu/peter-povod-a-vyznam-mena/>.

<https://www.verywellmind.com/denial-as-a-defense-mechanism-5114461>.

²⁸ V. Rozenbergová, *Spoločný nočný mier*, Bratislava 2020, s. 10.

²⁹ Z. Prušková, *Kronika postupne narastajúcej katastrofy alebo čo je vzácnejšie ako nová kuchyňa*, „Fraktál” 2018, č. 1, s. 137.

³⁰ V. Barborík, *Rodinný román*, „Plav” 2018, <https://plav.sk/node/95> [dátum prístupu: 10.12.2024].

- Chatman S., *Příběh a diskurs. Narativní struktura v literatuře a filmu*, Brno 2008.
- Kubíček T., Hrabal J., Bílek P.A., *Naratologie. Strukturální analýza vyprávění*, Slavonice 2013.
- Lotman J. M., *Štruktúra umeleckého textu*, Bratislava 1990.
- Prušková Z., *Kronika postupne narastajúcej katastrofy alebo čo je vzácnejšie ako nová kuchyňa*, „Fraktál” 2018, č. 1, s. 137.
- Rozenbergová V., *Muž z jamy a deti z lásky*, Bratislava 2017.
- Rozenbergová V., *Spoločný nočný mier*, Bratislava 2020.
- Todorov T., *Spoločný život*, Bratislava 1998.